

Tôngö-ndâ tí fängö ngbanga tí Yekatom ngâ na Ngaïssona na CPI Längö 16 tí nze folondingi tí ngû 2021

APAKARA YEKATOM NGÂ NA NGAÏSSONA AYEKE ZO WA NA TËNÉ TÍ NYE AZÏA NA LI TÍ ÂLA NA GBE LÊ TÍ CPI ?

Apakara Yekatom ngâ na Ngaïssona ayeke âwa-Bê-Afrîka, âla yeke na ndëbë sô na vaka-dangbanga tí CPI na La Haye na Pays-Bas. A kötâ-zo tí Bê-Afrîka amû Pakara Yekatom na CPI na längö 17 tí nze tí nabändurü tí ngû tí 2018, ayeke âkötâ-zo tí Ködörö tí Farânzi sí amû pakara Ngaïssona na längö 23 tí nze tí nyenye tí ngû 2019.

Na pöpö tí nze tí mvuka tí ngû 2013 na kakaüka tí nze tí 2014, mbênî birä aduti na Bê-Afrîka na pöpö tí âSeleka ngâ na âAnti-Balaka, sô agbü lânî ngombe na tängo ní sô. AAnti-Balaka asâra kötâ birä na teré tí âsiwili sô âla bâ âla tóngana ndürü marä ngâ na sô âla yeke sambëla nzapâ ôko na âSeleka. Ala mü tí âla âzo sô kûê tóngana âzo sô asâra kpälë âlingbi na âSeleka.

Na yâ ní lâ, abi na li tí pakara Yekatom (i) gino tí birä, tí fängö-zo, särängö ponö ngâ na särängö taâ siönî yê na teré tí zo, nönöngö-zo, särängö birä na âsiwili na mbänä tí bê, fängö âdanzapa na mbänä tí bê, müngö âmölengê sô âde awara ngû 15 pépe na yâ kua turûgu, na püsüngö âsiwili tí gue na mbênî ndö ndê; ngâ (ii) gino na teré tí hâlê-zo, fängö-zo, püsüngö âsiwili tí gue na mbênî ndö ndê, kängängö zo wala mbênî lëgê tí kängängö lëgê na zo tí gue tí ga, nönöngö-zo, särängö taâ siönî yê na teré tí zo. Abâ atene asâra âgino ndê ndê sô na ködörö tí Bêafrîka (Bangui, Cattin, Boeing, école Yamwara ngâ na PK9- lëgê tí Mbaïki). Abâ atene Pakara Yekatom asâra âgino sô, lo na gbüngbïngö na âmbênî âzo wala na lëgê tí âmbênî âzo, wala lo mü yângâ, lo wa särängö âgino sô, wala lo mü mabôko, lo zîa teré tí lo na yâ ní wala na lëgê tí särängö yê kûê tí särängö gino.

Abi na li tí pakara Ngaïssona (i) gino tí birä, tí fängö-zo, särängö ponö ngâ na särängö taâ siönî yê na teré tí zo, nönöngö-zo, särängö birä na âsiwili na mbänä tí bê, fängö âdanzapa na mbänä tí bê, na püsüngö âsiwili tí gue na mbênî ndö ndê, bübängö amosoro tí wato, nzïngö gbâ tí âyê; ngâ (ii) gino na teré tí hâlê-zo, fängö-zo, püsüngö âsiwili tí gue na mbênî ndö ndê, kängängö zo wala mbênî lëgê tí kängängö lëgê na zo tí gue tí ga, nönöngö-zo, särängö taâ siönî yê na teré tí zo. Abâ atene asâra âgino ndê ndê sô na ködörö tí Bêafrîka (Bangui, Cattin, Boeing, école Yamwara ngâ na PK9- lëgê tí Mbaïki). Abâ atene Pakara Ngaïssona asâra âgino sô, lo na gbüngbïngö na âmbênî âzo wala na lëgê tí âmbênî âzo, wala lo mü yângâ, lo wa särängö âgino sô, wala lo mü mabôko, lo zîa teré tí lo na yâ ní wala na lëgê tí särängö yê kûê tí särängö gino na mbênî bibê ôko.

LÂ WA FÄNGÖ-NGBANGA TÏ ÂPAKARA YEKATOM NA NGAÏSSONA AYEKE TÖNDÄ NÏ? TÖNGANA NYE SÏ AYEKE TAMBÛLA NA FADË AYEKE MÛ TÄNGO ÔKE?

Tôngö-ndâ tí fängö-ngbanga tí Yekatom ngâ na Ngaïssona ayeke na gbe lê tí kubû tí kôzo mbätä V tí CPI na längö 16 tí nze tí folondingi tí ngû 2021 na ngbonga 9 na 30 (ngbonga tí La Haye). Ndâ li tí mboma tí Covid-19, âmbênî âwa-yâ-ngbanga ayeke kö kâpä gï na lëgê tí ngbânda-sango.

Na tôngö-ndâ tí fängö-ngbanga ní, fadë ayeke díko âgbälö so abi na li tí âpakaraüse sô ngâ fadë âzûzi ayeke gi tí bâ wala âla mä nzönî yâ tí âtënë sô na yâ tí yângâ tí ködörö so âpakara sô ayeke tene. Azûzi ayeke hûnda na âpakara sô tí fa wala âla yê da bianî âla sâra agino sô, wala âla ke tí âla.

Na lê-ngbanga sô, Procureur, âwa-sêlê-ndiä tí wa-pâsi ngâ na âwa-kokö tí pakara Ngaïssona ayeke fa âkötâ li-tene tí âla na tôngö-ndâ tí fängö-ngbanga. Kubû amû ngbonga 6 na Datömbä, ngbonga 3 na âwa-sêlê-ndiä tí wa-pâsi sô fadë âla lingbi tí kängbi na pöpö tí âla ngâ amû ngbonga 3 na âwa-kokö tí pakara Ngaïssona. Awa-kokö tí pakara Yekatom ayeke sâra tí âla tënë na pekô ânde na tôngö-ndâ tí fängö lëyêfandâ.

Procureur tí da-ngbanga yapakara Fatou Bensouda, ngâ na kôzo köti-wa-tömbä pakara Kweku Vanderpuye, ayeke fa âkôzo tënë tí âla. âwa-kokö Dmytro Suprun, Abdou Dangabo Moussa, Elisabeth Rabesandratana, Yaré Fall ngâ na Marie-Edith Douzima-Lawson ayeke mü tënë na âwa-sêlê tí âwa-pâsi. Awa-kokö tí pakara Yekatom ayeke Maître Mylène Dimitri ngâ tí pakara Ngaïssona ayeke Maître Geert-Jan Knoops na âfömbâ tí âla âwa-kokö.

Fängö-ngbanga ní ayeke kîri tí tondä-nî na längö 15 tí nze tí mbängö tí ngû tí 2021, längö sô fadë Da-tömbä ayeke sigigî na âlëyêfandâ tí lo ngâ na tí gâ na âwa-kambisa tí lo na gbe lê tí âzûzi. Kâpä sô ayeke mü tängo, sí na ndâ ní âwa-sêlê tí âwa-pâsi âlingbi ânde tí fa bibê tí âla. Tí hünzi, Dafunga wala bûngbi tí âwa-kokö aye sigigî ngâ na âlëyêfandâ tí lo ngâ lo yeke gâ na âwa-kambisa.

Datömbä adu tí fa sêkpälë tí âwa-gbälö üse sô sí kubû tí kôzo mbätä adu tí dë-ngbanga tóngana lo bâ atënë yê ní ane âlingbi.

Töngana fängö-ngbanga nî akö ndânî awe, âzuzi ayeke dë-kunipa na yâ tî ndürü tângo. Ayeke dîko kunipa sô polêlê, ayeke fa wala apakara asigî yamba ala âla yeke sâra kânga. Töngana adê ngbanga tî kânga, ayeke fa pönö tî kânga nî. Datömbä na Dafunga alîngbi tî ke pekô tî dëngö-ngbanga nî na gbe lê tî kubû tî irä tî CPI.

Fängö-ngbanga alîngbi tî mü ngû mîngî, alîngbi tî dutî ngangü tënë âkpälê ndê ndê. Azûzi ayeke bâ ndo tënë tî kpëngö ângura tî âwa-ngbanga na âwa-yâ-gbanga. Fängö ngbanga tî âgino tî birä na âgino na terê tî hâlê-zo ayeke ngangü kua mîngî ndâ li tî hüngö tî âkpälê sô alîngbi tî sî. Azûzi ayeke sâra kûê tî ne ngura tî awa-ngbanga na awa-yâ-ngbanga. Fängö-ngbanga tî âgino tî birä na âgino na terê tî hâlê-zo ayeke tî dutî ngangü kêtê ndâ li tî âhüngö tî âkpälê so asâra, ngâ na ângü mîngî sô agâ na pekô nî. Ambênî âkpälê alîngbi tî dutî ayeke âkodê sô alîngbi tî mü tî bätängö ngura tî wa-gbälö, bätängö âwa-kambisa ngâ na yâpüngö dutî tî âwa-pâsi na yâ ngbanga. Azûzi ayeke sâra kûê tî tënë fägö-ngbanga ague hîo hîo.

ANGURA TÎ ÂWA-GBÄLÖ AYEKE SO WA?

Pakara Yekatom ngâ na pakara Ngaïssona ayeke na sêkondö, âla yeke na ngura ngâ na ândiä ndê ndê na tângo tî fängö-ngbanga. Âmbênî âkötä gerê nî ayeke töngasö :

- Tî dutî na wa-kokö sô lo amvenî lo soro, tî fa tî lo âyê fa ndâ nî, tî îri âwakambisa tî bê tî lo ngâ tî sâra tënë na yângâ tî ködörö lo yeke mä ngâ lo yeke tene nzönî ;
- Tî wara sango na ndö tî âgbälö sô abi na li tî lo na yâ tî yângâ tî ködörö lo yeke mä ngâ lo yeke tene nzönî ;
- Tî wara tângo ngâ na lëgê kûê tî lekere kokö tî lo ngâ tî pîka pätärä yamba na gbelingö na wa-kokö tî lo ;
- Tî wara fängö ngbanga hîo na küngö ngbä pëpe ;
- Tî tene agbû lo na ngangü tî kambisa tî sionî na terê lo amvenî pëpe wala tî yê da na ngangü tî yo tene pëpe, ngâ tî ket î sâra tene sî këngö sô abi amû lëgê tî bi tene na li tî lo pëpe wala tî buba sêkondö tî lo pëpe ;
- Tî wara ngangü tî tene Procureur amû na âwa-kokö tî lo âlê yê fa ndâ sô lo Procureur lo yeke na nî sô alîngbi tî zi tene kûê wala tî yâpu âgbälö. ang

TONGANA PAKARA YEKATOM NA NGAÏSSONA WALA MBENI OKO ADE KANGA NA NDA TI NGBANGA SO, KUBU AYEKE DE KUNIPA TI NYE ?

Töngana mbênî zo agâ biakü wa-gbälö na pekô tî fängö-ngbanga na gbe lê tî CPI, âzûzi alîngbi tî dë ngbanga tî kânga sô alîngbi tî zia na ndönî fütängö ngiza wala gbüngö na ngangü kûngbâ sô kûê lo wara na pekô gino sô lo sâra. Ngangü kânga kûê sô lo lîngbi tî sâra ayeke tî ngû 30. Ahon kûê, alîngbi na ngangü tî âgino so lo sâra, Da-ngbanga alîngbi tî dë ngbanga tî sêko. Aziä pepê kânga tî kûâ na yâ âmbëtî tî CPI. Datömbä na Dafunga alîngbi tî ke pekô tî dëngö-ngbanga nî na gbe lê tî kubû tî irä tî CPI.

Töngana adê ngbanga tî kânga na ndö tî âla na pekô tî âgino sô ayeke na gbe tî ngangü tî CPI, âla yeke sâra kânga tî âla na Vaka-Da-Kânga tî CPI pëpe, tënë tî sô Vaka-Da-Kânga alekere nî ndâlî tî âzo sô adê ngbanga tî kânga na ndö tî âla pëpe. Na fadê ayeke tokua âzo tî kânga sô na yâ tî mbênî da tî kânga ndê sô ayeke na Pays-Bas pëpe na pekô tî mângö terê na pöpö tî CPI na ködörö sô ayê da sô.

ÂWAPÄSI ALÎNGBI TÎ DUTÎ NA YÂ NGBANGA SÔ NGÂ NA LEGÊ NYE ?

Tâa tënë, âzûzi ayê da tî mü lëgê na âwa-pâsi 325 tî dutî wa-yâ-ngbanga. Me wüngö alîngbi tî gue na hüzü ndâlî tî sô âzûzi amû lëgê na âwapâsi tî zia âmbëtî tî düfingö wa-yâ-ngbanga ngî asi na ndâ tî müngö tënë tî Datömbä. Na yâ tî ngoi sô, Ndokua tî âwa-pâsi na fûta wala lekere (VPRS) tî Da-ngbanga ayeke ngbâ lâkûê tî soro ngâ na tî zia ne gbe lê tî âzûzi âhûnda tî âwa-pâsi. Lo yeke kîri ngâ tî bâa pekô tî tî âhûnda sô aziä kôzo nî na tângo tî lëkërëngö kôzo kua na bîngö lê na ndö tî künisängö ngbälö. Azûzi ayeke fa bianî zo wa sî alîngbi tî dutî wa-yâ-ngbanga na tângo tî fängö ngbanga.

Na yâ lökpkälê sô, âzûzi amû âbûngbi ûse tî âwa-kokö sô ayeke du töngana âwa-sêlê-ndiä tî tî bûgbi tî âwa-pâsi ûse so ayeke âwa-yâ-ngbanga : bûngbi tî âmolengê turûgu na mbagê, ngâ na mbagê nî âwa-pâsi tî âmbênî âgino. Azûzi abâa sô, âzo sô ayeke na yâ tî bûngbi ûse sô ayeke lâni na yâ tî kândö tî âzo sô ayeke tiri lâni na Bê-Afrika. Bängö ndö na yê sô âla yeke kü na pekô tî fängö ngbanga ayeke ôko pepê, ndâ nî lâa âwa-sêlê sô ayeke ndê ndê :

- Wa-sêlê-ndiä tî âmolengê turûgu ayeke Maître Dmytro Suprun
- Âwa-sêlê-ndiä tî âwa-pâsi tî âmbênî âgino ayeke okü sô ayeke sâra kua na bûgnbi ôko : Maître Marie-Edith Douzima Lawson, Abdou Dangabo, Paolina Massidda, Yaré Fall ngâ na Elisabeth Rabesandratana.

Âwa-sêlê-ndiä tî ayeke gî tî âwa-pâsi sô ayê da awe tî tënë âla dutî wa-yâ-ngbanga. Ayeke âwa-pâsi tî âgino sô ayeke fâ ngbanga nî sô, i) sô ayê tî fa bibê na ndö tî âgino sô ayeke fâa ngbanga nî sô, ii) âla sô ahûnda, ngâ iii) âla sô âzûzi ayê da awe na hûnda tî âla.

âwa-pâsi sô ayê ngâ tî dutî wa-yâ-ngbanga na yâ tî lökpalê sô alîngbi tî pûsû ndürü na Ndokua tî âwa-pâsi na fûta wala lekere (VPRS) na bozö-ngbanda-tere : VPRS.Information@icc-cpi.int wala na Ndokua Lêndö tî CPI na Bangui info.cpi-rca@icc-cpi.int; ngâ + 236 72 30 34 02.

Töngana lëgê nî ayeke da, âwa-yâ-ngbanga alîngbi tî sigî na ngura tî âla na lëgö tî âwa-sêlê-ndiä tî :

- Lëgê tî wara beke tî lökpalê nî, âkunipa tî kubû ngâ, âmbëtî tî âwa-ngbanga, âwa-yâ-ngbanga ngâ na tî Datondo

- Tî wara sango töngana atokua mbênî mbëtî ;
- Tî dutî na lêngbanga na gbe lê Kubû na tî hûnda tî sâra tènè töngana alîngbi ;
- Tî tokua mbëtî tî bibê na ndö tî tènè tî ngura wala kodë-lêgë sô andü yê sô abâ âla ;
- Hûnda tènè na âwa-kambisa wala na âbüä-kodë sô ayeke dë kambisa na gbe lê Da-ngbanga.

AWA-PÂSI ALINGBI TÎ WARA FUTA NA LEKERE?

Na pekô tî dëngö ngbanga na gbe lê CPI, âzûzi alîngbi tî hûnda na zo tî kânga tî fûta wala tî lekere âkpälë sô gino sô lo sâra agä na nî ngä sî akânga lo ndâ li nî.

Fûta na lekere ayeke ndiä sô âzûzi amû alîngbi na mosoro sô ayeke da ndâli tî âpâsi sô agä na pekô tî mbênî gino na sô âzûzi nî abâa atënë ayeke tâa tènè. Fûta na lekere ayeke tî yê da biânî na pâsi sô âzo ayeke wara na pekô tî gino. Ayeke tî fa ngä biânî zo wa sî asâra nî.

Ndiä tî Fûta na lekere alîngbi tî dutî na lëgë tî kodë ndë ndë na gbe lê CPI. Alîngbi na täpande kîringö na kûngbâ, kodë tî müngö mabôko (sênî, wärängö da tî lãngö wala mändängö kua tî mabôko), kodë tî lëngö-söngö na yâ tî ködörö wala sârängö sëndë tî dabê, hündängö paladöo wala müngö köföro. Yê sô kûê amû lëgë na Da-ngbanga tî bâ mbîrîmbîrî Fûta na lekere wa sî alîngbi na pekô tî wärängö bibê tî âwa-pâsi na nzônî sô alîngbi tî gä na yâ tî ködörö. Da-ngbanga alîngbi tî hûnda na Ndokua Fûta na Lekere tî Awa-pâsi tî zia na sêse pekô tî âkunipa tî Fûta na lekere atâa sî lo, wagbâlö ayeke na mosoro pepë.

Ngbanga na gbe lê CPI ayeke mü ngü mîngî töngana tènè nî ayeke ngangü. Ayeke nzônî tî hînga sô ayeke gi na pekô dëngö ngbanga, gi töngana âzûzi adë ngbanga tî kânga sî ayeke tondâ tî kâpâ tî Fûta na lekere. Azûzi ayeke dë kunipa tî Fûta na lekere na ndö tî zo sô abi kpälë. Fûta na lekere ayeke da gi töngana ayê da sô âgino nî ayeke na yâ tî kunipa tî ngbanga sô ati na ndo tî wagbâlö.

TÖNGANA NYE SÎ AYEKE BATA AZO NA VAKA-DA-KÂNGA TÎ CPI ?

Vaka-Da-Kânga tî CPI ayeke na yâ tî mbênî da-kânga na kêtë ködörö sô ayeke ndurü na La Haye na Pays- Bas. Ayeke tî bata nzônî na sêsîrîrî ngä na yâ tî ândiä tî bätängö âzo tî kânga sô kûê ayeke na gbe lê tî CPI.

Vaka-Da-Gbanga tî CPI ayeke nzônî alîngbi tî bata âzo sô ayeke kû fängö ngbanga, da-kanga sô asâra nî alîngbi na âlëgë nzônî tî âkötä ndiä tî ngura tî zo, na taâ pande, â ndiä tî Bëndö tî Gîgî. Bëmbëngö ndo tî tî mbênî wa-bâsînga so ayeke yamba ayeke da lâkûê tî bi lê na ndö tî düfîngö tî âwa-kânga. Awa-kânga ayeke na sêkondö ngbi töngana adë ngbanga tî kângo na ndo tî âla. Töngana adë ngbanga tî kânga na ndö tî âla na pekô tî âgino sô ayeke na gbe tî ngangü tî CPI, âla yeke sâra kânga tî âla na Vaka-Da-Kânga tî CPI pepë, tènè tî sô Vaka-Da-Kânga alekere nî ndâli tî âzo sô adë ngbanga tî kânga na ndö tî âla pepë. Na fadë ayeke tokua âzo tî kânga sô na yâ tî mbênî da tî kânga ndë sô ayeke na Pays-Bas pepë na pekô tî mângö terë na pöpö tî CPI na ködörö sô ayê da sô.

A ZÛZI WA SÎ AYEKE FA GBANGA NA YÂ TÎ LÖKPÄLË SÔ ?

Ayeke wara na yâ tî Kubû tî kôzo-mbätä V Bertram Schmitt, zûzi-mokonzi, zûzi Péter Kovács ngä na zûzi Chang-ho Chung. âWafängö-ngbanga tî CPI ayeke âmbênî âzo tî nzônî, sô ahînga âla tènè tî nzônî sârängö yê tî âla. Âla hînga yê mîngî na ndo kua tî fängö ngbanga. Bâda tî âLetäa wamberegü sî ayeke soro âWafängö-ngbanga tènè tî so âla hînga yê mîngî na ndö tî ngura ngä na ndiä tî nene tî zö.

ABËMBËNGÖ-NDÖ TÎ DÄ-TÖMBÄ ASÎ NA NDÖ WA SÎ AYEKE MBÎRÎMBÎRÎ NA NDÖ TÎ NYE ?

Na lãngö 30 tî nze tî bëlawû tî ngü tî 2021, na pekô tî ngangü birä na pöpö tî Seleka anti-Balaka, âkötä-zo tî Ködörö tî Bê-Afrîka abi tènè tî âkpälë sô asî na gbe lê tî Da-tömbä tî, âla hûnda zîngö mbênî bëmbëngö-ndö na ndö tî âgino sô kûê asâra na yâ tî ködörö sô tî löndö na lãngö 1 tî nze tî kûkurû tî ngü tî 2012. Na lãngö 24 tî nze tî mvuka tî ngü tî 2014, Wa-tömbä tondâ tî mbênî bëmbëngö-ndö- üse bëmbëngö-ndö tî CPI na Ködörö tî Bê-Afrîka.

Ndokua tî Da-tömbä abi lê mîngî na ndö tî âgino sô âbüngbi üse sô asâra sî atî na gbe ngangü tî CPI- ayeke mbîrîmbîrî âbüngbi töngana Seleka na anti-Balaka wala âbüngbi so ayeke ndürü na âla.

Na pekô tî âlâyêfandâ sô Ndokua tî Da-tömbä, agbü awe âzo otâ, ndâlî tî âgino sô abâa atënë âla sâra :

- Pakara Alfred Yekatom, ôko tî anti-Balaka, agbü lo na nze tî nabândurü tî ngü 2018, abi gino tî hâlë-zo ngä na gino tî birä sô abâa atënë asâra nî na Bê-Afrîka tî löndö na nze tî kakaûka tî ngü 2013 ngä na kûkurû tî ngü tî 2014 ; mbênî ngä
- Pakara Patrice-Edouard Ngaïssona, ôko tî anti-Balaka, agbü lo na nze tî kakaûka tî ngü 2018, abi gino tî hâlë-zo ngä na gino tî birä sô abâa atënë asâra nî na Bê-Afrîka tî löndö na nze tî mvuka tî ngü 2013 ngä na kûkurû tî ngü tî 2014. Fängö-ngbanga tî âpakara Yekatom na Ngaïssona ayeke tondâ nî na lãngö 16 tî nze tî folondigi tî ngü tî 2021.
- Pakara Mahamat Saïd Abdel Kani, ôko tî Seleka, agbü lo na lãngö 20 tî nze tî nyenye tî ngü tî 2021, abi gino tî hâlë-zo ngä na gino tî birä sô abâa atënë asâra nî na Bê-Afrîka tî löndö na nze tî ngubê tî ngü 2013. Lê-Ngbanga tî künîsängö gbâlö tî pakara Saïd ayeke dutî andë na lãngö 5 tî nze tî ngberere tî ngü tî 2021.

Atâa âlö-kpälê sô kûê, âbëmbëngö-ndö tî Ndokua tî Da-tömbä tî CPI na Ködörö tî Bê-Afrîka agbâ lâkûê tî gue. Ndokua tî Da-tömbä ayê da sô lo lingbi pepê tî gbû zo kûê sô ayeke wa-ndö-li tî gino na Ködörö tî Bê-Afrîka. Ndokua tî Da-tömbä CPI ayeke na bibê tî mû mabôko na âkötä-zo tî ködörö ngâ na kötâ Da-Ngbanga tî Sängö Mënë (CPS) tî Ködörö tî Bê-Afrîka.